

"Hvor er det snyd, vi ikke skal ha' det i 4. klasse!"

Filosofi med børn som Understøttende Undervisning
i indskolingen på Frederiksberg

Lærke Groth, lærer og cand. pæd. ansat som lektor i VIA UC og
Dorete Kallesøe, cand.theol. og MA og ansat som lektor i VIA UC

I indskolingen på samtlige ni skoler i Frederiksberg kommune har børnene filosoferet i den understøttende undervisning siden 2017. Overskriften er hentet fra en 3. klasses elev, som er ked af, at det ikke forsætter. Men hvad handler filosofi med børn om, hvordan praktiserer de det på Frederiksberg og hvilken betydning har det haft? Disse spørgsmål vil vi forsøge at besvare i denne artikel.

Understøttende undervisning – hvad og hvordan?

En nyopfindelse med folkeskolereformen i 2014 var den understøttende undervisning. Som forældre og læreruddannere har vi oplevet mange bud på, hvordan den understøttende undervisning skal realiseres. Skoler har fundet på forskellige måder at løse udfordringen på. I værste fald er der bare blevet mere af det samme: lektiecafe og mere fagundervisning; i bedste fald er der blevet arbejdet med bevægelse og trivselsøvelser. Men findes der undervisning, som er virkelig understøttende, såvel for faglighed som for trivsel, og som

kan mindske betydningen af social baggrund?

I Frederiksberg kommune besvarede man i 2017 spørgsmålet ved at indføre Filosofi med børn en time om ugen i indskolingen varetaget af skolepædagogerne.

Baggrund og rammer

Grunden til, at man som den (hidtil) eneste kommune har valgt netop denne metode til at understøtte den almindelige undervisning på var, at en række SFO-ledere sammen med forvaltningen var på studierejse til England. Her oplevede man,

"HVOR ER DET SNYD, VI IKKE SKAL HA' DET I 4. KLASSE!"**Hvad er mest levende:
en sten, en dukke eller
en elektrisk bil?**

at børn i indskolingen havde filosofi på skemaet. Det var en stor oplevelse at se, hvorledes børnene formulerede sig om store spørgsmål og talte reflekteret og respektfuldt sammen. Hertil kom de forskningsresultater, som netop var offentliggjort, ifølge hvilke elevernes faglige standpunkter forbedres som følge af en times filosofi om ugen (<https://www.sapere.org.uk/about-us/p4c-research.aspx>).

Frederiksberg kommune kontaktede undertegnede, Lærke Groth og Dorete Kallesøe (Læreruddannelsen i VIA og Filosofipatruljen.dk), fordi vi har uddannet os gennem organisationen SAPERE ("Society for the Advancement of Philosophical Enquiry and Reflection in Education") til at varetage filosofisk uddannelse af lærere og pædagoger. I England uddanner SAPERE i gennemsnit 2500 lærere/pædagoger om året i at filosofere med børn (<https://www.sapere.org.uk/>).

Hver pædagog fra kommunens ni skoler fik i alt to kursusdage, og efterfølgende er der blevet uddannet to "filosofi-vejledere" på hver skole til at fastholde implementeringen og varetage den fremtidige udvikling af filosofi på skolerne.

Hvad er filosofi med børn/P4C?

De af læserne, der har læst et tidligere nummer af Liv i skolen, "Dannelse i skolen", har helt sikkert en forestilling om, hvad filosofi med børn generelt går ud på, nemlig at bygge videre på og udfordre den undren, som børn naturligt har. Dette praktiseres gennem dialoger om de store spørgsmål i tilværelsen, hvor alle deltagere er ligestillede og bliver opfordret til at begrunde sine udsagn. Gennem filosofien udvikles kompetencer såsom empati, argumentation, kreativitet og samarbejde, foruden den almene dannelse, som det er at drøfte og reflektere over etiske og eksistentielle spørgsmål, som giver umiddelbart mening for børnene.

Nu bliver filosofi med børn praktiseret på mange forskellige måder. Den metodik, som Frederiksberg kommune har valgt, lægger sig op ad SAPERES definition af "P4C" ("Philosophy for Children"). P4C defineres som fire former for tænkning, nemlig kritisk tænkning, kreativ tænkning, kerende tænkning og kollaborativ tænkning.

Kort fortalt er målet, at eleverne lærer at argumentere og begrunde, hvad de mener; at de lærer at holde fast i den undren, de måtte have, som kan føre til nyskabelse og kreativitet; at de lærer at lytte til andre og sætte sig ind i andres tanker; at de lærer at samarbejde og bygge videre på hinandens tanker i dialog og at de generelt bevidstgøres om deres tænkning. Herunder illustreret til eleverne:

Figur 1: Tænkehoveder

Filosofi i praksis

Men hvordan filosoferer børnene så i 0-3. klasse? Filosofipatruljen har udviklet en række såkaldte "før-filosofiske aktiviteter" til børnene, så de kan træne de måder at tale og tænke sammen på, som kendetegner P4C, bl.a. det at lytte, tage tur, bygge oven på hinanden i samtalen, skelne, argumentere, modargumentere, sætte sig i en andens sted, undre sig og formulere nye ideer.

Dette kan gøres enten gennem fysiske aktiviteter, hvor børnene flytter sig efter deres holdning eller ved at sidde i rundkreds (hvor alle kan se hinanden) og føre en respektfuld samtale.

Børnene har deltaget i filosofiske lege, hvor de skal afgøre, hvilke dyr, der skal med på Noas ark. De har flyttet sig rundt i hjørner og argumenteret for, hvilket dyr, de helst vil være: skildpadde, løve eller fugl? De har forsøgt at afgøre, hvilke figurer, der skal inviteres med til fest hos dronningen og hvilke ikke (Store Stygge Ulv, Lynet McQueen, Pippi...?). De har tænkt over, hvad der er mest levende: en sten, en dukke eller en elektrisk bil. De har siddet i rundkreds og argumenteret for, hvordan en kage skal deles mest retfærdigt, og om man selv bestemmer, hvem man vil være venner med.

Pædagogerne fik udleveret ca. 40 lektionsplaner, som vi havde udviklet med aktiviteter af denne karakter. To P4C-vejledere, dvs. særligt interesserede pædagoger fra hver af de 9 skoler, har efterfølgende været med til at kvalificere disse til brug for kommende kolleger eller kommunale projekter. Se evt. Frederiksberg kommunes egen præsentation af projektet her: <https://www.facebook.com/SpotOnFrederiksberg/videos>

"HVOR ER DET SNYD, VI IKKE SKAL HA' DET I 4. KLASSE!"**Evaluering af P4C efter 2 års indsats
– hvad siger P4C-piloterne?**

Men hvilken effekt har P4C, filosofi med børn, så haft på eleverne? Har det reelt understøttet deres læring og/eller trivsel? Og i hvilken udstrækning er filosofien blevet implementeret på skolerne? Det har vi lavet en lille forundersøgelse af ved at give alle de 18 P4C-piloter et spørgeskema. Ud af 18 har 11 svaret, og det er de svar, vi bygger følgende evaluering på.

Alle pædagogerne svarer, at de selv er blevet bedre til at facilitere filosofiske samtaler med børn. Samtidig er de også blevet sig mere bevidst, at det ikke er let at lede en filosofisk dialog, hvor man som voksen skal holde sine egne meninger tilbage og alligevel styre ordet, så samtalen ikke løber af sporet og bliver til snak.

Pædagogerne på Frederiksberg opfatter filosofien som deres "ting" i skolen, hvor de ellers kan have svært ved at finde fodfæste efter reformen. En pædagog udtaler: *"Det har øget min motivation og lyst og det har været dejligt at have noget konkret i skoleregi, som man kan tage ejerskab over"*. En anden udtaler, at P4C er med til at *"skabe mening i undervisningen"*.

Hvad viser undersøgelsen, at P4C understøtter?

Den nyeste forskning fra England (Gorard, 2015) (Gorard, 2018), hvor der er mange skoler, der filosoferer med børn, viser, at eleverne bliver dygtigere i sprog og matematik, når de filosoferer. I Danmark har man ikke de samme hyppige tests, så man kan følge minutiøst med i elevernes faglige udvikling. Og da det ikke er børnenes lærere, men pædagogerne, der har børnene til filosofi, kan de af gode grunde ikke udtale sig om elevernes faglige udvikling. Deres lærerkollegeres generelle opfattelse er imidlertid positiv, ja nogen er endda misundelige over, at det ikke er dem, der skal varetage filosofien. Ifølge de engelske undersøgelser har P4C også effekt på elevernes sociale og personlige udvikling: Trivslen i klassen forbedres, og eleverne udvikler mod til at tale og udtrykke, hvad de mener, og heraf følgende selvtillid og motivation.

Spørger man pædagogerne på Frederiksberg, er der almindelig enighed om, at indsatsen har understøttet elevernes inklusion og evne til at indgå i sociale fællesskaber. En del af pædagogerne vurderer også eksplicit, at elevernes sproglige opmærksomhed og evne til at indgå i dialog skærpes.

Hvad siger børnene om P4C?

"Hvornår skal vi ha' P4C igen?"

"Det er mit yndlingsfag!"

En pædagog sammenfatter børnenes reaktioner: *"De er vilde med det! De siger, at de bliver klogere på hinanden og lærer hinanden bedre at kende. De kan lide den legende tilgang og det, at man ikke har et facit at leve op til, at man kan mene noget forkert. Alle mine elever byder ind og kan/tør sætte ord på, hvorfor de mener som de gør."*

En anden pædagog udtrykker betydningen af P4C for klassens trivsel: *"De elsker det. De er blevet meget opmærksomme på at give plads til hinanden. Og faktisk er de blevet mindre konkurrencemindedede, som ellers var en stor udfordring."*

Disse udsagn tyder på, at P4C kan have en stor betydning for børnenes trivsel og oplevelse af mening med at gå i skole. Filosofien ser ud til at understøtte elevernes mod til at tale og sige, hvad de mener, netop fordi man i filosofi arbejder med åbne spørgsmål i et trygt klasserum. Det vil være interessant at undersøge, om denne selvtillid overføres på skolens andre fag og reelt bliver fagligt understøttende.

Hvad skal der til for en god implementering?

Frederiksberg kommune, og især projektleder Anja Johansen fra Skolen ved Søerne, har været meget opmærksom på, at en god implementering kræver vedholdenhed og opbakning fra ledelsen: Mere end ét kursus, tid til forberedelse, inddragelse af hele medarbejderstaben, uddannelse af P4C-vejledere, uddannelse af nyansatte samt opfordring til lokale kurser, der kan sætte P4C ind i skolens kultur.

Vores undersøgelse viser, at der blandt de ni skoler er stor forskel på pædagogernes vilkår for at opfylde målene med P4C.

Hvor er problemerne?

Skønt pædagogerne har gode erfaringer med P4C, påpeger de også problemer i forbindelse med indsatsen i praksis: Hvordan leder man de store klasser, så ingen elever bliver uopmærksomme og forstyrrende? Hvad gør man, når ens UUV ligger i de sidste timer af en lang skoledag? Og hvordan vælger man den filosofiske aktivitet, der passer lige præcis til ens klasse? Disse spørgsmål er imidlertid ikke forskellige fra de didaktiske udfordringer, som almindelige lærere bøvler med. Og P4C er – beklageligvis – ikke et "quick-fix", som på en studs kan få alle børn til at blive artige og opmærksomme! Det er også hårdt arbejde.

"HVOR ER DET SNYD, VI IKKE SKAL HA' DET I 4. KLASSE!"

Meget tyder på, at filosofi med børn har mange gode virkninger på børns dannelse og trivsel, men på dansk grund er der ikke endnu skabt forskningsbaseret viden på området. Imidlertid er der på Syddansk Universitet ved at opstå et forskningsmiljø, lige som vi har været med til at stifte et nationalt netværk for filosofi med børn, som den 18. januar 2020 holdt konference med 100 deltagere – et indicium på, at der er flere og flere, der får øjnene op for denne pædagogik. Her videndeles og erfaringsudveksles. Blandt andet drøftedes, hvordan den gode filosofiske dialog opstår og hvad den kendetegnes af.

Den autentiske dialog er yderst central, men vores erfaring er, at såvel lærere som pædagoger (og præster, som vi også har uddannet) har voldsomt svært ved at aflære sig rollen som den, der sidder med svaret og dermed ubevidst komme til at moralisere. Ikke desto mindre viser vores undersøgelse, at pædagogerne på Frederiksberg efter deres egen vurdering rent faktisk har rykket sig og er blevet bedre til at facilitere de filosofiske aktiviteter og samtaler, så der bliver plads til børnenes egen tænkning.

Professionsdidaktisk potentiale

På læreruddannelsen i VIA tilbydes de studerende et valgmodul i Filosofi med børn og filosofisk samtaleledelse. Ifølge tidligere studerende har modulet haft stor betydning for deres læreridentitet og for den måde, de forstår og deltager i klasserummet på. Den filosofiske samtale har derfor også stort professionsdidaktisk potentiale for både lærer- og pædagogstuderende og rammer ifølge dem nerven af deres forestillede professionsidentitet.

Er P4C fremtidens understøttende undervisning?

Vores svar er JA, men kun under visse forudsætninger:

Understøttende undervisning skal først og fremmest fastholdes som en del af folkeskolen. Dernæst bør alle pædagoger og lærere uddannes i filosofi med børn, så der bliver en overføringsværdi mellem P4C-timerne og klassens almindelige timer. Andre erfaringer tyder på, at overføringsværdien forudsætter, at det er den samme lærer, der har børnene i begge dele. Men dette er ikke dokumenteret.

Så der skal naturligvis forskes på feltet – til fordel for alle. I England har de beregnet, hvor billig en P4C-indsats er i forhold til den faglige og trivselsmæssige effekt, den har. Politikere: Det kan kun gå for langsomt!

Referencer

Frederiksberg. (u.d.). *Frederiksberg.dk*. Hentet fra <https://www.frederiksberg.dk/nyheder/frederiksbergs-mindste-skoleelever-bliver-undervist-i-filosofi>

Gorard, S. (2015). *Philosophy for children - evaluation report and executive summary*. Durham University.

Gorard, S. (2018). *Education policy, evidence for equity and effectiveness*. Bristol: Policy Press.

Groth, L., & Kallesøe, D. (2016). *Lommefilosoffen - en håndbog i filosofi med børn*. Filosofipatruljen.

Groth, L., & Kallesøe, D. (2017). Filosofi med børn er svaret. *Morgenavisen Jyllands-posten*.

Spot on Frederiksberg. (u.d.). Hentet fra <https://www.facebook.com/SpotOnFrederiksberg/videos/1973604776294344/UzpfSTExMDQ1MDczNzI6MTAyMTUxNzMyOTEzMDZNDI/?q=filosofi%20frederiksberg>